

ΔΙΑΘΗΚΗ

ΤΟΥ

ΕΚ ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΛΕΙΜΝΗΣΤΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΡΑΔΙΟΝΟΦ ΡΙΖΑΡΗ,

ΙΠΠΟΤΟΥ

ΤΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ.

ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ν. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ,

Ἐπιτίμου ἐκτελεστοῦ τῆς Διαθήκης ταύτης.

Συνδημοσιεύονται 4 κωδῆκελλοι, ἔγγραφα περὶ τῆς ἐγκρίσεως τῆς Σχολῆς, ἐν σιγγιλιῶδες ἔγγραφοι, πρᾶξις τῶν ἐκτελεσῶν περὶ τοῦ ἀρθ. 2 τῆς Διαθ. καὶ δωρητήριά τινα ἔγγραφα. Προηγούμενοι δὲ σύντομοι τινὲς βιογραφ. σημειώσεις καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τινῶν ἀρθ. τῆς Διαθ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ.

•••••
1853.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΙΖΑΡΗΣ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΙΖΑΡΗΣ ἐγεννήθη εἰς τὸ Μονοδένδριον, τερπνὸν πολίχνιον τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, τῷ 1769, ἐκ πατρὸς εὐσεβοῦς, τοῦ Ρίζου Μάνθου, ὅστις ἀπεδίωκε κατὰ τὸ τρίτον τῆς ἡλικίας ἔτος τοῦ υἱοῦ του αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν δέουσαν πρόνοιαν ἢ ἐνάρετος μήτηρ του, φροντίσασα ἰδίως νὰ κατασταθῇ ὁ υἱὸς τῆς ἀγαθοῦς χριστιανός, καὶ φιλόπατρις πολίτης.

Κατὰ τὸ ἔτος 1806, ὁ Γεώργιος Ριζάρης ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν γλυκυτάτην πατρίδα του, καὶ μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου, εὐρὼν τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Μάνθον Ριζάρην, συνέστησε μετ' αὐτοῦ ἐμπορικὴν ἐταιρίαν, τῆς ὁποίας τὰ ἐπιχειρήματα ἠυλόγησεν ἡ θεία πρόνοια, προγινώσκουσα τὸν ἱερὸν σκοπὸν, ὅστις προέδρευε τὰ διαβήματα αὐτῶν.

Καὶ ἀληθῶς ἡ ἐμπορικὴ αὕτη ἐταιρία, διάγουσα ἐντίμως, ἐστερέωσε τὴν ὑπόληψίν τῆς, συγκεντρώσασα ἐν ἑαυτῇ τὰ βλέμματα τοῦ Κοινοῦ, καταστᾶσα μετ' οὐ πολὺ ὀλιγοδαίμων, καὶ θυσιάσασα ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ὅλην αὐτῆς τὴν κατάστασιν.

Καὶ τῷ ὄντι· οἱ ἀδελφοὶ Μάνθος καὶ Γεώργιος Ριζάρης ἐρρίψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὰ ἐνδοξα βήματα τῆς λαμπρᾶς καὶ εὐκλεοῦς οἰκογενείας τῶν Ζωσιμάδων, ἀποφασίσαντες νὰ τοὺς μιμηθῶσι, καθ' ὅσον ἡ χρηματικὴ των κατάστασις τὸ ἐπέτρεπεν ὅθεν.

α.) Ἐστρεψαν τὰ ὄμματα των εἰς τὴν φιλτάτην Πατρίδα των (τὸ Μονοδένδριον), τὴν ὁποίαν οὐρεα σκιάοντα, θάλασσά τε ἠχήεσσα διεχώριζαν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς διαμονῆς των, προθυμοποιούμενοι νὰ διασκεδάσωσι τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας, τὸ ὁποῖον περιεκάλυπτε τὸν ὄριζοντά της ἐσύστησαν λοιπὸν, τῷ 1814, Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον διετήρησαν ἐπὶ ὀλόκληρα ἔτη, διακόψαντες κατόπιν τὰ βοηθήματά των, ἀφοῦ ἐπληροφορήθησαν, ὅτι ὁ Χριστόδουλος Κονίαρης, ἐκεῖνος ὁ φιλογενέστατος ἀνὴρ, ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὴν πολλὰς χιλιάδας Δραχμῶν, διὰ νὰ διατηρῆται μὲ τούτους τόκους αὐτῶν ἡ Σχολή.

Ἐπειδὴ ὅμως αἰτία τινὰ ἐπέφεραν τὴν διακοπὴν τῶν βοηθημάτων, ὅσα εἶχε προσδιορίσει ὁ ἀξιωμανημόνευτος Χριστόδουλος Κονίαρης, ἡ Ριζάρειος οἰκογένεια ἐπανέλαβε τὰ βοηθήματά της, ἀνεγείρασα ἐκβάθρων τὴν Σχολὴν, (α) ὡς μαρτυρεῖ τὸν λόγον μου τὸ συγγιλιῶδες ἔγγραφο, τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης Διαθήκης. (σελ. 77 καὶ ἐπ.) (β).

Ἐν ᾧ ἡ ἀδελφότης αὕτη παρεσκευάζετο νὰ κάμῃ κοινωφελέστερόν τι καλὸν εἰς τὴν Πατρίδα, πυκνὰ νέφη περιεκάλυψαν τὸν ὄριζοντά της, ἀξιωμανημόνευτα δὲ συμβάντα προεμήνυαν γενικὴν πολιτικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν Πατρίδα τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Πύρρου.

Ἡ σάλπιξ τῆς ἐλευθερίας ἤχησεν ὁ πόλεμος ἐξερράγη,

(α) Εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην διδάσκει ὁ φιλομαθὴς φιλολόγος Κ. Μιχαὴλ Τσικτούρης.

(β) Σημειωτέον ὅτι ὁ Κ. Ἰω. Κονίαρης, ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ταύτης προνοῶν, ἐχορήγησεν ἤδη τὸ εἰς χεῖράς του κληροδότημα τοῦ σεβαστοῦ θεοῦ του Χριστ. Κονίαρη, εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ἐφάρων τῆς Σχολῆς ἐκείνης.

καὶ ἡ Ἑλλάς ἀνέλαβε τὰ ὄπλα, διὰ τὴν ἀποτεινάζην τὴν ζυγὸν, ὑπὸ τὰς ἀλύσεις τοῦ ὁποίου ἐστέναζε τοσοῦτα ἔτη· Εἰς αὐτὸν τὸν ἄνισον καὶ ἔνδοξον ἀγῶνα πόσας θυσίας δὲν ἔκαμεν ἡ Ριζάρειος οἰκογένεια, καὶ πόσα ὀλοκαυτώματα δὲν ἐπρόσπερυν εἰς τὸν περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἱερὸν βωμόν; Ἐκ τῶν πολλῶν θέλομεν ἀναφέρει τινὰς, τὰς ἑξῆς.

β'.) Εἰς τὸν ἀοίδιμον Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ἐχορήγησεν ἡ ἀδελφότης αὕτη τριάκοντα χιλιάδας ρουβλίων, διὰ τὴν χρησιμεύσασιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος. Ἡ ἀλήθεια τοῦ λόγου μου ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ στοιχειῶν Β ἔγγραφο (α).

γ'.) Ἡ ἴδια ἀδελφότης ἐχορήγησεν, εἰς τὸν Κύριον Ν. Παξιμάδην, μέλος τῆς Φιλικῆς ἐταιρίας, ὀκτὼ χιλιάδας ρουβλίων, διὰ τὴν χρησιμεύσασιν εἰς μισθοδοσίας τῶν πηλοκαρίων, τὰ ὅποια ἐμάχοντο ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος. Τὰ δικαιολογοῦντα τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἔγγραφα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν πρώτην ἐκδόσιν τῆς Ριζαρείου διαθήκης ὑπὸ στοιχείον Γ καὶ Δ.

δ'.) Ὁ Γεώργιος Ριζάρης, γινώσκων, ὅτι ἡ ἐξάπλωσις τῶν φώτων ἦτο τὸ συντελεστικώτερον πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας μέσον, ἐπρονόησε νὰ στείλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τοῦ φιλοπάτριδος καὶ ἔμφορον Ἀναστασίου Κονίαρη, διάφορα συγγράμματα ἐκ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Κοραΐ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν τοῦ τε Γεωργίου Ριζάρη καὶ τοῦ σοφοῦ Κοραΐ.

ε'.) Ἐκτὸς τούτων ἡ Ριζάρειος οἰκογένεια ἐχορήγησεν μεγάλην χρηματικὴν ποσότητα διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν

(α) Ἡ δημοσίευσις τῶν τριαύτης φύσεως ἐγγράφων ἐγένετο εἰς τὴν πρώτην ἐκδόσιν τῆς διαθήκης τοῦ μακαρίτου Γεωργίου 'Ριζάρη.

δυστυχῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι περιέπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως. Τὴν συνδρομὴν ταύτην ἐπροκάλεσεν ἡ κραταιὰ καὶ προστάτις Ῥωσσία, ἀδεία τῆς ὁποίας ἐξεδόθη τὸ ὑπὸ στοιχεῖον ιβ δημοσιευθὲν ἔγγραφον.

ε'.) Τὰ πράγματα λαμβάνουσι μονιμωτέραν μορφήν· ὁ γεωργὸς ἀφίνει τὰ σπῆλαια, ὅπου εἶχε κρυμμένα τὰ τέκνα του· ὁ ἔμπορος, ὑπὸ τὴν τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος, σχίζει τὰς θαλάσσας, διὰ νὰ εὕρῃ πόρους ζωῆς, καὶ ἡ αὔρα τῆς γλυκυτάτης ἐλευθερίας πνέει. Ἡ πατρίς ὅμως ἔχει ἀνάγκην τῆς παρικτέρω συνδρομῆς τῶν πλουσίων τέκνων τῆς ἐπομένως ἡ Κυβέρνησις τοῦ μεγαλοφυοῦς Καποδίστρια λαμβάνει πρόνοιαν περὶ συστάσεως ἐθνικῆς τραπέζης, καὶ πρῶτοι οἱ ἐν Ῥωσσίᾳ μεγαλέμποροι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Γεώργιος Ριζάρης, ἔσπευσαν νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν ἀνέργειαν αὐτοῦ τοῦ ἐθνικοῦ Καταστήματος. Ἡ ἀλήθεια αὕτη φαίνεται εἰς τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ στοιχεῖον ια ἔγγραφον.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ μακαρίτης Γεώργιος Ριζάρης, ἀφήσας τὴν Νίσσαν, τῆς ὁποίας ἦτο δεσπότης, καὶ τὴν Ὀδησσὸν, ὅπου πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὤκει, καὶ μετέβη, κατὰ τὸ 1837, εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου, μακρὰν τοῦ νὰ ἡσυχάζῃ, ἠγωνίζετο ἀγῶνα μέγαν καὶ ἐπιμοχθον, ἀποκτῶν διάφορα κτήματα, διὰ νὰ προικίσῃ με αὐτὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν, περὶ τῆς ὁποίας θέλομεν ὁμιλήσει κατόπιν. Διατρέβων δὲ εἰς τὰς κλεινάς Ἀθήνας, περιέθαλπε μέγαν ἀριθμὸν ἀπόρων μαθητῶν, ἐβοήθει δυστυχούσας οἰκογενείας καὶ ἐνεψύχονε πᾶν ὅ,τι ἔτεινε πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν.

ζ.) Τέλος πάντων διὰ τῆς Διαθήκης του, τὴν ὁποίαν

δημοσιεύομεν ἐνταῦθα, ἐπλήρωσε τὸν μέγαν σκοπὸν, ὅστις πρὸ ἐτῶν ἐκυρίευσεν τὰ πνεῦμά του. Διὰ τῆς Διαθήκης του ταύτης διέταξε.

ά.) Τὴν σύστασιν μιᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, διατηρηθησομένης διὰ τῶν, ἐκ τῆς ἀφιερωθείσης αὐτῇ περιουσίας, εἰσοδημάτων.

β.) Νὰ ἐκπαιδεύωνται ἐν αὐτῇ εἴκοσιν ὑπότροφοι ἐπὶ ὀλόκληρον πενταετίαν· ἐξ αὐτῶν δὲ οἱ δέκα πρέπει νὰ κατὰγῶνται ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος.

γ.) Νὰ χορηγῶνται συντάξεις ἐπὶ ὀλόκληρα ἔτη εἰς τρεῖς ἄλλους νέους, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει εἰς τὸν δημοσιευόμενον Κωδῆκελλον.

δ.) Νὰ χορηγῶνται χίλια κατ' ἔτος δραχμαὶ εἰς τὸ ἐν τῇ Περὶδι τοῦ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον διετηρεῖτο καὶ μέχρι τοῦδε δι' ἀναλωμάτων αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

ε.) Διέταξε νὰ οἰκοδομηθῇ κατάστημα εἰς τὴν Πατρίδα του, διὰ νὰ σπουδάζωσιν ἐν αὐτῷ τὰ κοράσια, καὶ νὰ χορηγῶνται, πρὸς τοῦτο, 1000 κατ' ἔτος δραχ. ἐκτὸς τῶν ἐνοικίων τῶν ἀποθηκῶν, τὰς ὁποίας πρὸ ἐτῶν διέθεσεν ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Σχολῶν.

Παρατηρήσατε πῶσον ἤτον ἀνεπτυγμένον εἰς τὴν καρδίαν του τὸ πρὸς τὸ γενέθλιον αὐτοῦ ἔδαφος φίλτρον· ἐκεῖ πρὸ ἐτῶν ἐσύστησε Σχολεῖον· ἐκεῖ διέταξε νὰ δαπανᾷται κατ' ἔτος ὄχι μικρὰ ποσότης χρημάτων πρὸς διατήρησιν τοῦ Σχολείου αὐτοῦ· ἐκεῖ τέλος διέταξε νὰ συστηθῇ Σχολεῖον διὰ τὰ κοράσια. Ὁ ἥλιος τῆς Πατρίδος του τῷ ἐφάνετο γλυκύτερος· ὁ ἀῆρ εὐπνούστερος καὶ ζωηρότερος, τὰ προϊόντα τροφिमώτερα, ποικιλώτερα καὶ ἠδύτερα. Τὰ καλά λειβάδια, τὰ σκιερὰ δάση, τὰ καθαρὰ νερὰ, τὰ ρυάκια, αὗτοι οἱ πλέον ἀπότομοι βράχοι ἐκυρίευσαν καὶ κατεκόσμησαν

ἡ

τούν τὴν καρδίαν του τοιοιτοτρόπως, ὥστε εἰς ταύτην ἐν-
καλλωπίζετο, καὶ ἐκ τῆς ξενιτείας πυκνῶς ἀπέβλεπεν.

Εἶναι ἄρα γε ἀνάγκη νὰ δικαιολογήσω τὴν περὶ συστά-
σεως ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἀπόφασιν τοῦ ἀειμνήστου Ρι-
ζάρη, ὅστις τὴν ἐξέφρασεν ἀπὸ τὸ 1833 ἔτος εἰς τὴν πα-
ρατελευταίαν διαθήκην του; ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτο στενώ-
τατα συνδεδεμένη μὲ τὸ σύστημα τῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι
ἦσαν ἐρριζωμένοι πλέον εἰς τὴν καρδίαν του. Ἀλλὰ τίς
ἀμφισβᾶλλει ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη εἶναι ἀξιολογώτατη, καὶ
ὅτι θέλει ἐπιφέρει σωτηριωδέστατα ἀποτελέσματα εἰς τὴν
κοινωνίαν μας, ἡ ὁποία πρὸ πολλοῦ ἠσθάνετο τὴν ἔλλει-
ψιν τοιοῦτου καταστήματος; Ἄπο θεοῦ ἄρχεσθε, καὶ
εἰς θεὸν ἀναπαύεσθε.

Τίς δὲν βλέπει, ὅτι τὸ Ἱερατεῖον, κατὰ μέγα μέρος, περι-
έπεσεν, ἔνεκα τῶν φοβερῶν περιστάσεων τῆς Πατρίδος,
εἰς ἀμάθειαν βαθυτάτην; Τίς δὲν βλέπει, ὅτι εἶναι ἀνάγκη,
καὶ ἀνάγκη ἀνυπέρβλητος, νὰ ληφθῶσι σύντονα μέτρα πρὸς
φωτισμὸν τοῦ Κλήρου, ὅστις διετήρησε καὶ τὴν γλῶσσαν
τῶν προπατόρων μας καὶ τὴν ἀμώμητον πίστιν μας; Ὁ
Κλῆρος εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς κοινωνίας· ὁ κλῆρος πρέπει νὰ
ἐκπαιδευθῆ, καθότι ἡ διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἶ-
ναι ἀναμφιλέκτως ἀπαραίτητος εἰς τὴν κοινωνίαν μας· τίς
δὲν γινώσκει τὰ βλαβερὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα γεννᾷ ἡ
παντελής τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος κατασίγασις, ἢ τίς
δὲν αἰσθάνεται τὴν ἠθικὴν ἐν ταυτῷ καὶ ψυχικὴν ζημίαν,
τὴν προσγινομένην εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅστις δὲν
ἐστηρίχθη ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς τὴν ἀπαρατάλευτον κρη-
πίδα τῶν θρησκευτικῶν διδασκαλιῶν, ἀλλ' ἠνδρώθη, καὶ
ἐγήρασε παντάπασιν αὐτὰς ἀγνοῶν; Τίς δὲν ἐννοεῖ, ὅτι
ἡ ἀποσιώπησις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτόχρημα ἀπα-

στέρησις τῆς πνευματικῆς τροφῆς τοῦ χριστιανοῦ ; Πρέπει, πρέπει νὰ ὀχυρώσωμεν τὰ τέκνα ἡμῶν, ἤδη εἰς τὴν παιδικὴν αὐτῶν ἡλικίαν, διὰ τοῦ ἀκαταμαχῆτου προπυργίου τῆς ἱερᾶς κατηχήσεως, ἣτις θέλει τὰ διδάξει τον φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, τὰς ὁποίας θέλουν ἔχει ἀσφαλίστατον γνώμονα καθ' ὅλον τὸν μετὰ ταῦτα αὐτῶν βίον. Τίς λοιπὸν δὲν θαυμάζει τὴν πρόνοιαν τοῦ ἐναρέτου Γεωργίου Ριζάρη, ὅστις ἐξηκολούθησε μὲ πολλὴν σταθερότητα τὸν δρόμον τῶν ἀγαθοεργιῶν, μείνας ἀκλόνητος εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, χωρὶς νὰ κλίνη μήτε εἰς τὰ δεξιὰ, μήτε εἰς τὰ ἀριστερὰ, ὅπου χορεύουσιν ἀτάκτως τὰ ἀνθρώπινα πάθη, ὡς εἶπεν ὁ σοφὸς Κοραῆς; Ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀπολαύσῃ κληρὸν πᾶσαν τὴν χριστιανικὴν σοφίαν ἐντελέστατα δεδιδαγμένον, καὶ τῆς ἐξωτερικῆς παιδείας, ὅσον ἀνήκει, ἐγκρατῆ, πρὸς γενναίαν μάλιστα ἀντίκρουσιν μοχθηρῶν τινῶν καὶ δοκησισόφων, τῶν ἀπὸ ταύτης δῆθεν ἐξακοντιζόντων τὰ βέλη αὐτῶν κατὰ τῆς θρησκείας, οὐδεμίᾳ πλέον ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι θέλει δυναθῆ νὰ καταδείξη ἐμφανέστατα τὴν ὁποίαν ἄνωθεν ὀχυρώθη πνευματικὴν δύναμιν ἐπὶ τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν.

Ἡ πανόλεθρος δουλεία, τὴν ὁποίαν ἐπέφερον εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν ἡ διαφθορὰ, ἐνωθεῖσα μὲ τὴν ἀμάθειαν, συνεπέφερε καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν διδασκάλων τοῦ θείου λόγου· μόλις ἐφαίνοντο ὀλίγοι τινὲς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὡς σπινθῆρες ἐν τῷ σκότει· πῶς ἠδύναντο οἱ ὀλίγοι οὗτοι νὰ διαλύσωσι τὸ παχὺ σκότος, τὸ ὁποῖον περιεκάλυπτε τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν, καὶ ἐπροχώρει μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου ; Τὴν σήμερον, ὅτε ὁ ὑψηλὸς βραχίων τοῦ Θεοῦ συνέτριψε τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀπαιτεῖ νὰ ἐτοιμασθῶσι καὶ μαθηταὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἄξιοι νὰ ἀκούσωσι

τοὺς λόγους τουτους τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου. Διὰ τοῦτο ἐσυστήθη ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Ὁθωνος καὶ καθέδρα τῆς Θεολογίας, ἔχουσα τὴν προσήκουσαν ἀνωτάτην τάξιν· πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μαθητεύσεως ταύτης ἀφιέρωσεν ὁ αἰοίδιμος Ριζάρης ὅλην τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ἡ μακαρία ψυχὴ τοῦ ὁποίου ἀπῆλθε μὲ χαρὰν, ὅτι ἀφίνει ἐλευθέραν τὴν ἐπίγειον Πατρίδα, καὶ μνημεῖον τοῦ ζήλου αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Δὲν εἶναι λοιπὸν μυρίων ἐπαίνων ἀξία ἡ πράξις του ;

Τὸ ἐπαναλαμβάνομεν· ἡ διδασκαλία τοῦ θείου λόγου εἶναι ἀπαραίτητος· τίς δὲν βλέπει πρὸς πόσα θηρία παλαίουσιν ὅσοι καὶ μικρὸν ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ σωτηρίου τῆς κατὰ Χριστὸν ἀγάπης φραγμοῦ ; Τοῦτον κυριεύει τὸ ἄγριον μῖσος, καὶ τὸν μαστίζει καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα τῆς μνησικακίας καὶ τῆς φιλεκδικίας ὁ δαίμων· ἄλλον κατεπεμβαίνει τὸ τέρας τῆς ὑπερηφανίας· ἰδὲ ἐκεῖ ἄλλο θηρίον· δυσειδές, τὴν φιλαργυρίαν, πῶς δεσμεύει χεῖρας καὶ πόδας τοὺς ὀπαδοὺς της, ὥστε νὰ μένωσιν ἀσυντελεῖς εἰς τὰς τοῦ πλησίον ἀνάγκας· ὁ ἀγαθὸς Κυβερνήτης καὶ ὁ φρόνιμος ναύτης τεντόνουσι τὰ σχοινία καὶ προβάλλουσι τὰς ἀγκύρας πρὶν ὑπερισχύσει ἡ τρικυμία· ὡς φροντίσωμεν λοιπὸν καὶ πλάσωμεν ἔγκαιρα τὴν καρδίαν μας κατὰ τὸ θέλημα τοῦ ὑψίστου, εὐλογοῦντες τὸ ὄνομα τοῦ Ριζάρη, ὅστις πρῶτος ἐσύστησε τὸ πολλοῦ λόγου ἀξίον αὐτὸ κατάστημα, τὸ ἱεροδιδασκτήριον.

Εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Γεώργιος Ριζάρης ἐξέφρασε τὴν περὶ συστάσεως ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἀπόφασίν του εἰς τὴν παρατελευταίαν διαθήκην του, τὴν κατὰ τὸ 1833 γενομένην. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον συνέταξε δευτέραν, τὴν προκειμένην ; Ἴδου ὁ λόγος.

Εὗρεθεις ποτὲ εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον Ἀθηνῶν ἤκουσε τὸν ὑπογεγραμμένον, γνωμοδοτοῦντα, ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς εἰσαγγελικῆς ἑδρας, ὅτι διαθήκη τις, περὶ ἧς ἐπρόκειτο, ἦτον ἄκυρος, ὡς μὴ περιέχουσα ἐγκατάστασιν κληρονόμου. Ἄνεχώρησε τετραγαγμένος, καὶ μετὰ δύο ὥρας μὲ προσεκάλεσεν εἰ τὴν οἰκίαν του, μετὰ πολλῆς δὲ περιεργείας ἐζήτησε νὰ τῷ ἐξηγήσω, ἐν πλάτει, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀκυρωθῇ διαθήκη τις διὰ τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι δὲν περιέχει ἐγκατάστασιν κληρονόμου. Ἄφου τῷ ἐξηγήσα τοὺς λόγους, ὁ ἄνθρωπος ἔμεινεν ἀμετάπειστος, πλὴν συγχυσμένος· μὲ παρεκάλεσε δὲ νὰ ὑπάγω καὶ τὴν ἐπαύριον, ἵνα ὁμιλήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἀντικειμένου· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δευτέραν ταύτην συνέντευξιν, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ μεταπεισθῇ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἐγκατάστασις κληρονόμου. Τόσον τὸν ἐτρόμαζεν ἡ ἐγκατάστασις αὕτη, φοβούμενον μήπως ὁ κληρονόμος παραστρατήσῃ (κατὰ τὴν ἔκφρασίν του)! Τέλος πάντων τῷ εἶπον, ὅτι, ἂν ἡ ἐρώτησίς του ἀφορᾷ τὴν διαθήκην του, εἶναι καλὸν νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ ὅτι, ἂν οἱ λόγοι μου δὲν τὸν πείθωσι, δύναται νὰ συμβουλευθῇ τοὺς Κυρίους Χρ. Κλονάρην, Δημ. Σοῦτσον, Γ. Βέλλιον κλπ.— Συνεκαλέσθησαν τῷ ὄντι, κατὰ τινα ἑσπέραν, οἱ Κύριοι οὗτοι, πλὴν ὁ Κλονάρης, τὸν ὁποῖον ὑπερετίμα, ἐξέφρασε, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν γαλλ. νομοθεσίαν, ἰδέαν, ὅλως ἀντικειμένην ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζον ἐγὼ, καὶ τὴν ὁποίαν παρεδέχθησαν οἱ ἄλλοι σύμβουλοι. Τὸ συμβούλιον διελύθη, ὁ Ριζάρης ὅμως δὲν ἐκοιμήτο, δὲν ἠσύχαζε. Μὲ προσεκάλεσε καὶ πάλιν, καὶ τέλος ἐνέδωκεν εἰς τὴν γνώμην μου.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἀπεφάσισε νὰ συντάξῃ νέαν διαθήκην, πεισθεὶς ὅτι ἡ πρώτη ἤθελε κηρυχθῇ ἄκυρος διὰ

τὴν ἔλλειψιν ἐγκραστίας κληρονόμου, καὶ μὲ πικρὰ-
 λεσε νὰ ἀναλάβω ἐγὼ τὸν δεινὸν αὐτὸν ἀγῶνα· δεινόν,
 διότι δὲν ἦτον εὐκόλον νὰ πείσω ἄνθρωπον γεγηρακότα
 καὶ φιλάσθενον νὰ παραδεχθῆ τὰς περὶ τῆς μεταρρυθμί-
 σεως τῆς πρώτης διαθήκης τοῦ ἰδίου μου κρίσεις ὡς πρὸς
 τὸ διοικητικὸν μῆρος κτλ. Εἰς τὴν πρώτην διαθήκην δὲν
 ὑπῆρχεν εἰμὴ ὁ σπῆρος τῆς συστάσεως ἐκκλησιαστικῆς
 σχολῆς σαφῶς ἐκπεφρασμένος (α), ἀλλ' εἰς τὴν νεωτέραν
 ἔπρεπε νὰ ληφθῆ πρόνοια περὶ ὅλων τῶν ἀντικειμένων, ὅσα
 εὐρήνται ἐν αὐτῇ, καὶ ἰδίως περὶ τῆς διοικήσεως τῆς περι-
 ουσίας, τὴν ὁποίαν (διοίκησιν) διὰ τῆς πρώτης διαθήκης
 ἀνέθετεν, ἐν μέρει, εἰς τὴν δημοτικὴν ἀρχήν! Καὶ ὡς ὁμο-
 λογήσωμεν, ὅτι αἱ περὶ τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως δια-
 τάξεις τῆς προκειμένης διαθήκης, ἡ διαίρεσις τῶν ἔργων τῶν
 ἐκτελεστῶν, ἡ ἐπιτήρησις, τὴν ὁποίαν ἡ διαθήκη ἐπιττάτει
 (ἄρθρ. 151, 156), καὶ ἡ ἐπιτυχημένη ἐκλογή τῶν προσώ-
 πων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ διοίκησις αὕτη ἀνετέθη, οὐ μόνον ἔσω-
 σεν καὶ ἐξησφάλισαν πληρέστατα τὴν κολοσσαίαν Ῥιζάρειον
 περιουσίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐξήσιν αὐτῆς ἐπέφερον. Καὶ ἐν τού-
 τοις ἐπληρώθησαν διὰ τὰ κληροδοτήματα ὑπὲρ τὰς 82134
 χιλ. δραχμῶν. (β) ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ

(α) Ἐνταῦθα κρίνω χρεὸς μου νὰ εἶπω, ὅτι πρῶτος ἐιεφύσθη τὴν περὶ
 ταύτης ἰδέαν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Γ. Ῥιζάρη ὁ κλεινὸς καὶ ἀρχαῖος τοῦ γέ-
 νους διδάσκαλος, ὁ τοῦ Οἰκομενικ. Πατριαρχικῶ θρόνου μέγας Οἰ-
 κονόμος καὶ ἑξάρχος Κ. Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. — Οὐχ ἦττον δὲ
 ἐζητήθη ἡ γνώμη καὶ τοῦ ἐναρέτου ἐκείνου καὶ σεβασμίου διδασκάλου
 Νεοφύτου Δούκα, ὅστις οὐ μόνον τὴν ἰδέαν ἐκείνην ἐνέκρινεν, ἀλλὰ καὶ ὁδη-
 γίαν μερικωτέραν ἔδωκε δι' ἐπιστολῆς του, ἣν ἐκτοτε μοὶ ἐνεχείρισεν ὡς
 διαθέτης.

(β) Ἐκτὸς τῶν ἐξόδων, τὰ ὁποῖα ἐπέφερον αἱ ἀπαιτήσεις συγγενῶν τινῶν
 τοῦ Ῥιζάρη.

καταστήματος καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ναοῦ περὶ τὰς 70 χιλ. δραχ. ἐξωδεδύθησαν διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῆς Σχολῆς, μέχρι τέλους τοῦ 1851, δραχ. 3286· ἐδαπανήθησαν διὰ τὰ σκεύη καὶ ἐπιπλα τῆς Σχολῆς, ὡς καὶ διὰ τὰ ἐντῷ ἱερῷ ναῷ, περὶ τὰς 21 χιλ. δραχ. ἡ δὲ Σχολὴ πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶναι εἰς πλήρη ἐνέργειαν. (α)

Δειτὸν, λέγω, ἦτο τὸ ἔργον, ὅπερ ὁ σεβάσμιος ἐκεῖνος

(α) Διὰ τὸν περίεργον ἀναγνώστην σημειῶ, ὅτι κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1851 ἡ περιουσία τοῦ Ῥιζάρη συνίστατο εἰς τὰ ἑξῆς.

Εἰς κτήματα.

413891.

Εἰς τὴν ἐν Πιερουπόλει Τράπεζαν.

151174, 80.

Εἰς τὴν Ἑλλ. ἐθνικὴν Τράπεζαν.

211010.

Καταθέσεις ἐπὶ τόκῳ εἰς τὴν ἑλλ. Τράπεζαν.

39075, 75.

Εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ ὀρφανοτροφεῖον.

126000.

Εἰς Ἀθαν. Τσίνην.

2400.

Εἰς διαφόρους νέους χρεώτας.

37064, 60.

Ἐπισφαλῆ παλαιὰ ὀφλήματα.

55176.

Εἰς τὴν ἐπὶ Κυβερνήτου ἑλλ. Τράπεζαν.

14655, 12.

Εἰς χρήματα διαθέττα περιπλέον διὰ τὰς μετοχὰς τοῦ Κ. Κομιζοπούλου

1447.

Τὸ ἅλιν

1051898, 9.

Εἰς ταῦτα δὲν περιλαμβάνεται ἡ ἀξία τῆς βιβλιοθήκης, ἡ ἀξία τῶν ἐν τῷ καταστήματι τῆς Σχολῆς καὶ τοῦ ναοῦ, ὡς καὶ ἡ ἀξία ἄλλων κινητῶν πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς τὴν Σχολήν.

Σημειωτέον, προσέτι, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀποβιώσεως τοῦ μακαρίτου Ῥιζάρη ἕως 31 Δεκεμ. 1851 εἰσεπραχθῆσαν ἀπὸ τὴν περιουσίαν του Δρ. 662242 66.— Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ διάστημα ἐξωδεδύθησαν Δρ. 535408, 30.— Ἄρα ὑπάρχει περίσσευμα ἐκ Δρ. 126834 36 ὅ[ο] τὸ ὅποιον ἤθελεν εἶσθαι πολὺ ἀνώτερον, ἂν δὲν συνέπιπτον τὰ ἑκτακτα καὶ ῥαγδαῖα ἐκεῖνα περιστατικὰ, ἅτινα ἀνωτέρω ἐξέθεσα.— Ἦδη ἡ ὁδὸς, τὴν ὅποιαν διατρέχουσιν οἱ ἐκτελεσταί, εἶναι ὀμάλωτέρα· θέλει δὲ φθάσει ἐποχῇ, καθ' ἣν θέλουν ἀποπληρωθῆ αἱ εὐχαί, τὰς ὅποιας ὁ μακαρίτης, μὲ πολλὴν συγκλίνησιν καὶ πεποίθησιν, ἐσύστησε εἰς τὴν φρονήσιν τῶν ἐκτελεστῶν.

ἀνὴρ μοι ἀνέθεσεν, ἀλλ' ἀνέλαβον εὐχαρίστως τὸν ἀγῶνα αὐτὸν, ἵνα συντελέσω καὶ ἐγὼ εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ μεγάλου ἔργου, τὸ ὁποῖον προὔτιθετο νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἡ ἐνάρετος ἐκείνη ψυχὴ. Κατὰ περίεργον δέ τινα σύμπτωσιν, ὁ Ριζάρης, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἦτο τόσο μυστηριώδης πρὸς με, ἤρχισε νὰ μὲ θεωρῇ τόσο εἰλικρινῆ καὶ ἀμερόληπτον σύμβουλον αὐτοῦ, ὥστε ἐνέδιδε πλέον, ἄνευ πολλῶν συζητήσεων, εἰς τὰς συμβουλὰς μου· ἦτον δὲ τόσο ἀνήσυχος εἰς τὸ νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν διαθήκην του, ὥστε ἐγὼ μὲν ἐσχεδιάζον, αὐτὸς δὲ ἀντέγραφε. Καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐπόμενά τινας διατάξεις τῆς διαθήκης ἀντιβαίνουν εἰς προηγουμένας. Ἄς τακτοποιήσω, ἔλεγεν ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ἅπαξ τὴν διαθήκην μου. Ἄς ἔχω μίαν διαθήκην μὴ ὑποκειμένην εἰς ἀκυρότητα τινα, διότι φοβοῦμαι μὴ μὲ προκταλάβει ὁ θάνατος· καὶ, ἂν ζήσω, τὴν θέτομεν κατόπιν εἰς ἁρμονίαν. (α)

Ναί· προαίσημά τι ἔκαμνε τὸν Ριζάρην νὰ ἐπαναλαμβάνῃ, ὅτι « πρέπει νὰ δώσω πέρας εἰς τὴν Διαθήκην μου, » καθότι ὁ καιρὸς τῆς ἀγαθοεργίας παρέρχεται, μετὰ τῆς » κούφης δὲ τοῦ βίου σκιᾶς συναφανίζονται πετῶσαι καὶ » καὶ αἱ πολύτιμοι στιγμαὶ τῆς ἐργασίας τῆς ἀρετῆς, καὶ » νὰ προετοιμασθῶ καθ' ὅλα, ἵνα μὴ εὔρω κεκλεισμένην » τὴν πύλην τοῦ νυμφῶνος καὶ ἀκούσω τὴν φοβερὰν ἀπό- » φασιν, « ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδι- » κλίας· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

(α) Τοῦτο ἐννοεῖ καὶ διὰ τῆς κατωτέρω δημοσιευομένης ἐπιστολῆς του, ἐνθα λέγει. « Σᾶς ἐπιθυμῶ διὰ νὰ θάλωμεν εἰς τάξιν τὰ γνωστὰ πράγματα . . . νὰ θάλωμεν εἰς τὴν ἀνήκουσαν τάξιν ὅσας γνωστὰς Σας προσθαφαιρέσεις εἰς τὸ τέλος ἐγράψαμεν κτλ.

Καὶ τῷ ὄντι· μόλις ἐτελείωσεν ἡ ἀντιγραφή τριῶν ἰσοτύπων τῆς Διαθήκης (α)· μόλις ἐγένετο ἡ προσήκουσα παρακατάθεσις, καὶ ἐγὼ μὲν ματετέθην, ὡς εἰσαγγελεὺς, εἰς Ναύπλιον, ὁ δὲ ‘Ριζάρης μετ’ οὐπολὺ πριέπεσεν εἰς βαρυτάτην τινὰ ἀσθένειαν, ἀτονίαν τῶν ἐντοσθίων, ἣτις ἐπέφερεν ἀπεψίαν, καὶ τὴν 1ην Ἰουνίου 1841 ὁ ἀοίδιμος ‘Ριζάρης παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς τοὺς κόλπους τῆς αἰωνίου μακαριότητος. Κρίνατε τώρα, ἂν ἡ θεία πρόνοια δὲν καθωδήγησεν ἀληθῶς τὰ διαθήματα ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου.

Εἰς τὰς περὶ τοῦ διοικητικοῦ μέρους τῆς ‘Ριζαρείου περιουσίας διατάξεις τῆς Διαθήκης ἠκολουθήσαμεν ἐκείνας, τὰς ὁποίας ὁ σοφὸς συντάκτης τοῦ περὶ δήμων νόμου καθιέρωσεν ὡς πρὸς τὴν δημοτικὴν περιουσίαν. Νομίζω δὲ, ὅτι καλητέραν ὁδὸν δὲν εἵχαμεν νὰ βαδίσωμεν. Μολαταῦτα, ἔχοντες ὑπ’ ὄψιν ὅτι ἡ πείρα εἶναι ὁ σοφώτερος διδάσκαλος, καὶ ὅτι ὁ χρόνος δύναται ν’ ἀναδείξῃ ἀτελείας εἰς τὴν Διαθήκην, ἐνεγράψαμεν εἰς αὐτὴν (ἄρθρ. 84 ἐδ. ε 157, 158) ὅτι οἱ ἐκτελεσταί, συνεννοούμενοι μὲ τὴν Κυβέρνησιν, δύνανται νὰ συμπληρώσωσι τὰ συμπληρώσεως χρήζοντα, ἢ νὰ ἐπιφέρωσι καὶ ἄλλας βελτιώσεις ἐπὶ ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ῥητῶς σημειοῦνται ἐν τῇ διαθήκῃ.

Ἡ διαθήκη τοῦ ‘Ριζάρη ἀναδείκνυσιν αὐτὸν ἐφ’ ἕμιλλον τῶν ἐξόχων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριξαν, διὰ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν προσπαθειῶν, τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα τῆς διαδόσεως τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἄλλων ἐθνῶν δὲν ἀπαντῶνται ἴσως τοιαύτης ἀρετῆς

(α) Ἐν ἔμεινεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του· ἕτερον κατετέθη εἰς τὸν συμβολ. Κ. Πατάρην, καὶ τὸ τρίτον παρεκατετέθη εἰς τὸ ἐνταῦθα γενικὸν προξενεῖον τῆς ‘Ρωσσίας.

παραδείγματα. Καὶ τῷ ὄντι ποῖον ἄλλο ἔθνος ἔχει νὰ ἀντιτάξῃ οἰκογένειαν ἐφάμιλλον ἐκείνης τῆς Ζωσιμαίας ἀδελφότητος, αἱ ἀγαθουργίαι τῆς ὁποίας εἶναι τόσον μεγάληαι καὶ τόσον πολυειδεῖς, ὥστε ἐκλείψει με ὁ χρόνος διηγούμενον; εἰς ποῖον ἄλλο ἔθνος ἀνεφάνησαν ἄνδρες, οἷος ὁ Βαρβάκης, ὁ Πικροζώης, ὁ Καπλάνης; τίς εἰς τὴν ἱστορίαν ἀπήντησε παραδείγματα τόσον εὐγενῆ καὶ τόσον γενναῖα, ὅσον εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶμεν εἰς τὴν προκειμένην διαθήκην, ὡς καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἐκείνην τοῦ Νικολάου Στουρνάρη;

Ὁ καιρὸς τοῦ ζυγοῦ καὶ τῆς δουλείας ὑπεχώρησεν εἰς ἡμέρας εἰρήνης καὶ ἐλευθερίας· καὶ ἂν ὅλαι αἱ εὐχαὶ ἡμῶν δὲν ἐξεπληρώθησαν εἰσέτι, ἡ γενεὰ ὅμως τῶν μεγάλων ἀνδρῶν δὲν ἐξέλιπε, καὶ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἀναφαίνονται τοιοῦτοι, ἵνα κατὰσχῆσιν καρποφόρον τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας.

Τὶ βλέπετε ἐκεῖ; τὸν ἀξιότιμον καὶ φιλόμουσον Ἀρσάκην, δαπανῶντα ἀφειδῶς ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ γυναικείου φύλου· διὰ τί; διότι αἱ μητέρες κυρίως δύνανται νὰ ρυθμίσωσι τὴν καρδίαν τῶν τεκνῶν, καὶ νὰ ἐμφυτεύσωσιν εἰς τὴν ἀπαλὴν καρδίαν των τὸ σπέρμα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τιμιότητος. Μεταξὺ 69 μοναρχῶν τῆς Γαλλίας, λέγει ὁ Μαρτῖνος, τρεῖς μόνοι ἠγάπησαν τὸν λαόν, καὶ οὗτοι ἀνετράφησαν ἰδίως ἀπὸ τὰς ἐναρέτους μητέρας των.—Τὶ βλέπετε ἐδῶ; Νέον τῆς Ἡπείρου βλαστὸν, τὸν Νικ. Στουρνάρην, ἡ διαθήκη τοῦ ὁποίου συγκινεῖ πάντα ἄνθρωπον· οὗτος δεδιδαγμένος ὑπὸ τῆς πείρας, ὅτι πᾶν κράτος, ἵνα ὑπάρξῃ, ὀφείλει ν' αὐξήσῃ τὰς παραγωγικὰς τοῦ λαοῦ δυνάμεις, ἀφῆκε μέγα τῆς περιουσίας του μέρος πρὸς σύστασιν πολυτεχνείου, διὰ νὰ διδάσκωνται εἰς αὐτὸ ὅλοι

οὐ κλάδοι τῆς βιομηχανίας. (α) Εὐλογημένον εἶη τὸ ὄνομα τῶν μεγάλων αὐτῶν εὐεργετῶν τοῦ ἔθνους!

Εἰς τὸ ἥρωϊκὸν Μετολόγγιον, τὸ ὁποῖον ἀκόμη ἀχνίζει ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν τέκνων τῆς Ἡπείρου, ἰδίως δὲ τοῦ Σουλίου, ἀνεγείρεται κατὰ στήμα νοσοκομείου διὰ τοὺς ἀπόρους καὶ δυστυχεῖς ἀσθενεῖς, δαπάνη ἄλλου Ἡπειρώτου, τοῦ ἐναρέτου Χατση Κώστα, ὁ υἱὸς τοῦ ὁποίου προτίθεται νὰ κάμη γενναίαν τινὰ θυσίαν, ἵνα συττηθῇ ἐν Ἀθήναις κατὰ στήμα τι ὀφφανοτροφικόν· Εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῶν σεβασμίων αὐτῶν ἀνδρῶν. Ψυχὰ ἀγαθαὶ καὶ ἐνάρετοι ὁμοιάζουσι μεγαλοπρεπῆ τινὰ ἐπὶ τῆς καθαρᾶς ἄμμου ῥέοντα ποταμόν, ὅστις φαίνεται ὅτι δὲν κινεῖται δι' ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ διὰ νὰ προφυλάξῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τὴν σῆψιν, νὰ διαδώσῃ εἰς τὰς περὶ αὐτὸν χώρας τὴν εὐεργετικὴν του δύναμιν, καὶ νὰ διευθύνῃ τὰ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἀναπαυόμενα σκάφη. Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὴν Ἡπειρον! δόξα καὶ τιμὴ εἰς αὐτήν, ἥτις γεννᾷ τοιαῦτα τέκνα.

Τὸ σεβάσμιον ὄνομα τῶν Ἰωννιδῶν τίς Ἕλληνα ἀγνοεῖ; Πόσοι μαθηταὶ ἐκπαιδευόμενοι, δαπάνη τῆς οἰκογενείας ταύτης, δὲν εὐλογοῦν τὸ ὄνομά της;

(α) Μία ἀπὸ τὰς σκέψεις, εἰς τὰς ὁποίας προκαλοῦμεν τὴν προσοχὴν τῶν πλουσίων ὁμογενῶν μᾶς, εἶναι ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Κυβερνήσεως ἀνέγερσις ἐνὸς κεντρικοῦ καταστήματος διὰ τοὺς κατὰ δίκους. Τοῦτο θέλει παύσει τὰ δεινὰ τῶν δυστυχῶν αὐτῶν ὄντων, διότι διὰ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας, εἰς τὴν ὁποίαν θέλουσιν ὑποβληθῆ, καὶ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς διαφόρων ἐργασιῶν, εἰς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἐξασκηθῶσι, θέλουσιν ἐξέλθει μίαν ἡμέραν ἀγαθοὶ ἄνθρωποι καὶ τεχνῖται χρήσιμοι, ἔχοντες καὶ τὰ πρῶτα βυθῆματα, ἵνα ἀναλάβωσιν ἔργον τί. Χρηματίσας εἰσαγγελεὺς καὶ καταβαλὼν πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα ὑποβληθῶσιν οἱ κατὰ δίκους εἰς μικρὰ βιομηχανικὰ ἔργα, ἐπέισθη ὅτι τὸ μέτρον αὐτὸ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον εἰς τὴν κοινωνίαν μᾶς καὶ χρησιμώτατον.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ προκείμενον προσθέτομεν ὅτι ὁ μακαρίτης Γεώργιος Ριζάρης ἐφλέγετο τῇ ἀληθείᾳ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς στερεώσεως τοῦ ἱεροδιδασκαλείου, περὶ οὗ ὁ λόγος· ἐφρόντισε νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὴν διαθήκην του τὴν ἐπιθυμίαν του ταύτην, καὶ, διὰ νὰ τὸ περιστοιχίσῃ μὲ πλείονας ἐγγυήσεις, ἀνέθεσε τὰ σημαντικώτερα ἀντικείμενα τοῦ ἔργου εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τε τὴν διαθήκην καὶ ἀπὸ τὴν εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης Διαθήκης (σελ. 86) δημοσιευμένην ἀναφορὰν του· ἄλλως τε δὲ ἡ ἐκλογή τῶν πλέον εὐὑπολήπτων προσώπων τῆς Πατρίδος, ὡς Ἐκτελεστῶν τῆς Διαθήκης του, εἶναι τὸ παλλάδιον τῶν γλυκυτάτων ἐλπίδων, αἱ ὁποῖαι τὸν ἔτρεφον. Εἴθε δὲ νὰ φθάσῃ ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θεολογία, πλήρης μεγαλειότητος καὶ ἀγάπης, καὶ τὴν εἰβλὸν τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων ἀνεωγμένην ἔχουσα, θέλει καταλάβει ἐν τῇ Ριζ. Σχολῇ τὴν οἰκείαν αὐτῇ θέσιν.

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν, ἀπεδέχθη εὐμενῶς τὴν πολλοῦ λόγου ἀξίαν προσφορὰν τοῦ Γ. Ριζάρη, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τὸ εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης Διαθήκης δημοσιευόμενον ἔγγραφον τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου ἐκπαιδεύσεως Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας· ἐκτὸς δὲ τούτου, ἡ Α. Μ. τιμῶσα τὸ φιλοπατρι τοῦ γέροντος Ριζάρη, ηὐδύκησε νὰ τῷ δώσῃ τὸν σταυρὸν, ὡς δηλοῦται ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης ἔγγραφα (α).

(α) Ἡ προκείμενη τρίτη ἔκδοσις ἐγένετο, διότι ἐξηντλήθησαν ὅλα τὰ ἀντίτυπα τῶν πρώτων ἐκδόσεων· ἀλλ', ἐκτὸς τούτου, ἦτον ἀπελύτως ἀναγκαῖον νὰ δημοσιευθῶσι τὰ οὐσιωδέστατα ἔγγραφα, ἅτινα ἐδημοσίευσεν ἐν σελ. 97 ἐπ. τῆς παρούσης.

Μόλις ἐτελείωσεν ὁ φιλάνθρωπος Ριζάρης τὴν διαθήκην του, καὶ ἰδοὺ νόσος βαρεῖα, ὡς εἶπον ἀνωτέρω (σελ. 16) κατέλαβεν αὐτὸν, τὴν πρώτην δὲ Ἰουνίου 1841 ὁ ἀοίδιμος Ριζάρης ἀπεβίωσεν. Ἡ εἶδησις τοῦ θανάτου του παρεπίκραναν ἅπαντας· οἱ μαθηταὶ ὄλων τῶν ἐν Ἀθήναις ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, οἱ ἐν Ἀθήναις λόγιοι καὶ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ συνέρρυσαν, ἵνα συνοδεύσωσι τὸν νεκρὸν μέχρι τοῦ τάφου.—Τὸ σῶμά του ἐνεταφιάσθη (ὡς ὁ ἴδιος διέταξεν ἐν τῷ ἄρθρῳ 68 τῆς παρούσης) εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ πλησίον τοῦ καταστήματος εὐρισκόμενον· ἐκεῖθεν δὲ ἐγένετο, ἐν ὅλῃ τῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει, ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων του, τὰ ἅποια κατετέθησαν εἰς τὸ μνημεῖον, ὅπερ ἐπὶ τούτῳ ὠκοδόμηται πλησίον τοῦ ἐν τῷ καταστήματι ναοῦ, ἄντικρυ τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ἐπιγέγραπται δὲ τὸ ὄπισθεν ἐπίγραμμα. (α)

(α) Τὸ ἐπίγραμμα αὐτὸ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν Μάνθον Ῥιζάρην. Λυπούμεθα, ὅτι δὲν ἔχρημεν ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, τοῦ Μάνθου Ῥιζάρη, διὰ τὰς ἐκθέσωμεν. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι οὗτος ἦτο πνευματωδέστατος, μεγαλόδωρος καὶ δραστηριώτατος· ἀπεβίωσε δὲ ὀλίγον πρὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1821, ἀφήσας ὅλην τὴν περιουσίαν του εἰς τὸν Γεώργιον, εἰς ὃν ἔφησε καὶ ῥητὴν ἐντολὴν νὰ τὴν διαθίσῃ εἰς Κοινωφελὲς κατ'ἐπιτάγημα. Ἡ φιλικὴ ἐταιρεία ἀπεκάλει αὐτὸν εὐεργέτην τοῦ ἔθνους. (Ἴδε τὸ σύγγραμμα τοῦ Κ. Φιλήμονος.). Τόσον ἦτον φιλόπατρις καὶ γενναῖος !!!